

Kirkuk University Journal: Humanity Studies

مجلة جامعة كركوك للدراسات الإنسانية

ISSN P: 1992-1179

ISSN E: 3107-3360

<https://kujhs.uokirkuk.edu.iq>

<https://doi.10.32894/1992-1179.2026.168040.1323>

An Etymological and Sociolinguistic Analysis of Loanwords in Turkish and Arabic

Asst.Lect.(MA)Sana Kaka Ahmed Salih¹

Asst. Prof. Dr Goran Salahaddin Shokor²

sana.salih@su.edu.krd

goran.shokor@su.edu.krd

Salahaddin University College of Languages Department of Turkish^{1,2}

Date of Submission: 25/12/2025 Date of Revision: 27/01/2026 Date of Acceptance:09/02/2026 Date of Publication 15/03/2026

ABSTRACT

The number of foreign words used in modern Turkish is quite high. The processes of foreign words entering Turkish periodically vary. The borrowing of words from languages such as Arabic and Persian, which are from two different language families, actually started in the Seljuk period. This interaction continued to develop in Ottoman Turkish and we can clearly see that the number of foreign words in the literary works written in that period is very high. When it comes to modern Turkish, apart from Arabic and Persian, words from foreign languages such as English, French, Italian, Greek, Latin and Hebrew were transferred to Turkish and the use of words taken from western languages is quite common among the people. In this study, we have explained the situation of foreign words entering Turkish. It should also be stated that there are words entering other languages from Turkish. We can say that Modern Turkish is among the richest languages in terms of the use of foreign words. Because scientifically, foreign words have been taken from all areas and their use has been adapted. While some people prefer to use pure and deep-rooted Turkish words, others use foreign words.

Keywords: Turkish, Arabic, Foreign Words.

دراسة اشتقاقية واجتماعية لغوية للكلمات الدخيلة في اللغتين التركية والعربية

م.م. سانا كاكه أحمد صالح * أ.م.د. غوران صلاح الدين شكر**

تاريخ الإرسال ٢٠٢٥/١٢/٢٥ ، تاريخ التعديل ٢٠٢٦/٠١/٢٧ ، تاريخ القبول ٢٠٢٦/٠٢/٠٩ ، تاريخ النشر ٢٠٢٦/٣/١٥

الخلاصة:

يُعد عدد الكلمات الأجنبية المستخدمة في اللغة التركية الحديثة مرتفعاً للغاية. وتختلف عمليات دخول الكلمات الأجنبية إلى اللغة التركية بشكل دوري. بدأ استعارة الكلمات من لغات مثل العربية والفارسية، وهما من عائلتين لغويتين مختلفتين كثيرة، في العصر السلجوقي. واستمر هذا التفاعل في التطور في اللغة التركية العثمانية، ويمكننا أن نرى بوضوح ارتفاع عدد الكلمات الأجنبية في الأعمال الأدبية المكتوبة في تلك الفترة. وفيما يتعلق باللغة التركية الحديثة، فبالإضافة إلى العربية والفارسية، انتقلت كلمات من لغات أجنبية مثل الإنجليزية والفرنسية والإيطالية واليونانية واللاتينية والعبرية إلى اللغة التركية، وأصبح استخدام الكلمات المأخوذة من اللغات الغربية شائعاً جداً بين الناس. في هذه الدراسة، شرحنا وضع الكلمات الأجنبية التي تدخل اللغة التركية. وتجدر الإشارة أيضاً إلى وجود كلمات تدخل من التركية إلى لغات أخرى. يُمكن القول إن اللغة التركية الحديثة من أغنى اللغات من حيث استخدام الكلمات الأجنبية. فمن الناحية العلمية، استُقيت الكلمات الأجنبية من جميع المجالات، وجرى تكيف استخدامها. فبينما يُفضل البعض استخدام الكلمات التركية الأصلية والعميقة؛ ويستخدم آخرون كلمات أجنبية.

الكلمات المفتاحية: التركية، العربية، الكلمات الأجنبية.

Türkçe ve Arapçadaki Ödünç Sözcüklerin Etimolojik ve Sosyolinguistik İncelemesi

Sana Kaka Ahmed Salih

Asst. Prof. Dr. Goran Salahattin Şükür

ÖZET

Modern Türkiye Türkçesinde yabancı kelimelerin kullanım sayısı oldukça fazladır. Dönemsel olarak Türkçeye giren yabancı kelimelerin süreçleri farklılık göstermektedir. İki farklı dil ailesinden olan Arapça ve Farsça gibi dillerinden kelime alımı aslında Selçuklu döneminden başlamıştır. Osmanlı Türkçesinde de bu etkileşim gelişerek devam etmiş ve o dönemde yazılan edebi eserlerde yabancı kelimelerin sayısı

*جامعة صلاح الدين ، كلية اللغات ، قسم اللغة التركية.(ORCID ID: 0000-0002-8925-786X)

** جامعة صلاح الدين ، كلية اللغات ، قسم اللغة التركية.(ORCID ID: 0009-0001-6667-2366)

çok fazla olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Türkçeye gelince, Arapça ve Farsça dışında İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Yunanca, Latince ve İbranice gibi yabancı dillerden kelimeler ve halk arasında batı dillerinden alınan kelimelerin kullanımı oldukça yaygınlaşmıştır. Bu çalışmamızda Türkçeye girmiş olan yabancı kelimelerin durumunu izah ettik. Aynı zamanda Türkçeden diğer dillere giren kelimeler de bulunduğunu ifade etmek gerekir. Modern Türkiye Türkçesi yabancı kelimelerin kullanımında en zengin diller arasında olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Bilimsel olarak tüm alanlarda yabancı kelimeler alınmış ve kullanımına uyum sağlanmıştır. Halk arasında kimileri saf ve köklü Türkçe kökenli kelimelerin kullanımını tercih ederken, kimileri ise yabancı kelimeleri kullanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Arapça, Yabancı Kelimeler.

Giriş

Tarih boyunca, dillerin hayati önemini anlayan ve dillerine sahip çıkan toplumlar hayatta kalmak ve daha fazla hakimiyet kurmak için büyük mücadeleler vermişlerdir. Bu toplumlar dillerini koruyarak uzun süre egemenlik ve gücünü sürdürmüşlerdir (Batur, Z; Özçelik, M., 2019, s. 1).

Bir milletin temel güçlerinden biri dildir. Dil, bir toplumun üyelerini birbirine bağlar ve onları düşünce, duygu, zevk, mantık, felsefe, çıkar, ahlâk birliği etrafında toplar. Bu, topluma millet olma niteliğini kazandırır ve millî benliği korur. Milletlerle birlikte diller de gelişir. Bu gelişme sürecinde diller arasında etkileme doğaldır. Türkçe, bir süre Arapça ve Farsça sonra Fransızca, İtalyanca, Almanca ve İngilizce gibi diller tarafından etkilenmiştir.

Modern Türkiye Türkçesi'ne bağlı "Türkçe Sözlük"te 6.453 sözcük bulunan Arapça, yalnızca Türkiye Türkçesi değil, Türkçenin tüm lehçelerine en fazla kelime veren dillerin başında gelir. İslâmiyet ve Kur'an'ın dilinin Arapça olması nedeniyle, Arapça İslâm medeniyetinin dili haline geldiğinden, Arapça, Türk nüfusunun yaşadığı her yerde büyük bir ilgi ve istek gördü. Ciddi hislerle İslâmiyet'i kabul eden Türk milleti, Peygamberin vefatından 200 – 250 yıl sonra İslam dininin sancaktarlığını istemişlerdir. İslâm'ın kurallarını uygulamak, dinin esas kaynaklarını kavramak ve Kur'an'ın sesini daha da uzak yerlerde yaymak için Arapçayı kendi dili gibi önemsemiş ve kabul etmiştir (Dursunoğlu, 2014, s. 146).

Çok sayıda Türk devleti, eğitim sistemlerini tamamen Arapça üzerine kurmuş ve resmi dil olarak Arapça kullanmıştır. Bu devletlerin liderleri,

Arapça eğitimine diğer Arap devletleri ve islam topluklardan daha fazla önem vermiştir. Okullarda neredeyse tüm dersler Arapçaydı ve hocalar en yüksek maaşla ücretlendiriliyordu ve devlet erkânı tarafından çok saygı görüyordu (Batur, Z; Özçelik, M., 2019).

Çok sayıda millet gibi, Türkler ve Araplar uzun süre birlikte yaşadıkları için birbirlerinin dillerini ve kültürlerini etkilemişlerdir. Aralarında akrabalık bağları kurdukları gibi dillerinden de kelimeler alıp vererek yüzlerce ortak kelime yarattılar (Korkmaz S. , 2007, s. 1063).

1- Türkiye Türkçesinde Arapça Sözcükler

Türkiye Türkçesine Giren ve kullanılan Arapça Sözcükler Aşağıdaki Şekillerde Oluşmaktadır:

a. Sadece Arapça'dan Oluşan Sözcükler

Bu yapı, Türkiye Türkçesi'ndeki Arapça sözcüklerin çoğunu içerir. Bu sözcükler Arapçadan ya aynı şekilde ya da ses değişiklikleri geçirerek alınmıştır. Bununla birlikte, tamlamalar veya birleşik sözcükler de vardır.

Akıl, bedel, beden, cerrahi, cevap, diyanet, esas fitne, gafil, hıfzıssıhha, insan, kelime, maksat, medhüsenâ, nihayet, ruh, taraf, vakit, zekâ (Dursunoğlu, 2014, s. 147).

b. Türkçe ve Arapça'dan Oluşan Sözcükler

Türkiye Türkçesinde bulunan bazı Arapça sözcüklerin ilk Sözcüğü Türkçe, ikincisi ise Arapçadır.

Başhekim, başmühendis, gidişat, mirasyed (Dursunoğlu, 2014, s. 147).

c. Arapça ve Türkçe'den Oluşan Sözcükler

Türkiye Türkçesinde bulunan Arapça sözcüklerin bazıları yapısı birleşiktir, birinci kelime Arapça ikincisi ise Türkçe olur.

Cumartesi, defnetmek, defolmak, fethetmek, hâliyle, hazmetmek, hazzetmek, hüsnükuruntu, kahvaltı, keyfetmek, meslektaş, sanatçı (Dursunoğlu, 2014, s. 147).

d. Arapça ve Farsçadan Oluşan Sözcükler

Türkiye Türkçesi'nde bu yapıya sahip çok sayıda sözcük vardır, özellikle birleşik sözcükler birinci sözcük Arapça ikinci ise Farsça olur.

beyanname, cefâkâr, cür'etkar, darphane, davlumbaz, dershane, eczane, esrarkeş, fakirhane, fedakâr, felaketzede, ferahnak, gafilane, gariban, gayretkeş, gazelhan, gulyabanî, gusülhane, haberdar, hakaretamiz, halisane, hamiyetperver, hapishane, hayalperest, hayırperver, hazinedar, hilebaz, hilekâr, hissedar, hizmetkâr, hokkabaz, hükümdar, hükümrân, hürmetkâr, kabristan kahvehane, kanaatkâr, kararname, kazara, kütüphane, manidar, maslahatgüzar, menfaatperst, minnettar, misafirhane (Dursunoğlu, 2014, s. 147).

e. Farsça ve Arapçadan Oluşan Sözcükler

Türkiye Türkçesi'nde bu yapıya sahip çok sayıda sözcük vardır, özellikle birleşik sözcükler birinci sözcük Farsça ikinci ise Arapça olur.

Beddua, bertaraf, bîhaber, bîtaraf, çardak, çarkıfelek, derakap, derhâl, divanıharp, ezcümle, ezkaza, hemcins, hemfikir, hemhâl, hırdavat, hoşsohbet, narenciye, peşinat (Dursunoğlu, 2014, s. 148).

f. Fransızca ve Arapçadan Oluşan Sözcükler

Türkiye Türkçesi'nde bu yapıda olan az da olsa kullanılan Arapça sözcükler vardır, birinci sözcük Fransızca ikinci ise Arapça olur.

Biokütle, biyokimya, elastikî, elastikiyet, elektrokimya, fizikî (Dursunoğlu, 2014, s. 148).

g. Arapça ve İngilizceden Oluşan Sözcükler

Türkiye Türkçesi'nde bulunan çok az sayıda bu yapıda Arapça sözcükler vardır. Birinci sözcük Arapça ikinci sözcük İngilizce olur.

Hücumbot (Dursunoğlu, 2014, s. 148).

h. Yunanca ve Arapçadan Oluşan Sözcükler

Türkiye Türkçesi'nde çok az bir sayıda bu yapıda Arapça Sözcükler bulunmaktadır: Limonî (Dursunoğlu, 2014, s. 148).

2- Arapçada Bulunan Türkçe Sözcükler

Türkler ve Araplar, bin yıllık ilmî ve edebî birliktelerinin bir sonucu olarak her iki dilde de sözcük alışverişi ve kültürel etkileşim yoluyla sözcük değişimi yaşamışlar. Arapçada hem halk dilinde hem de standart Arapça'da Ammice veya Fusha olarak adlandırılan sözcük ve yapıların yanı sıra günümüzde de çok sayıda Türkçe sözcük ve yapı kullanılmaktadır (Polat, 2018, s. 119).

Arapça, uzun bir tarihe sahip olmasına rağmen dünya çapında yaygın olarak konuşulan dillerden biridir. Hâmî-Sâmî dil ailesinin Sâmî koluna mensup olan Arapça, bu ailenin en çok konuşulan dillerinden biri ve en eski kollarından biridir (Sevdi, 2023, s. 674).

Sami dil ailesinin batı koluna ait olan, güney dillerinden birisi Arapçanın mevcudiyeti pek çok kadim tarihlere uzanmaktadır. Arapça bugünkü durumunu alana kadar birçok kademededen geçmiştir: 1. Eski Arapça, 2. Klasik Arapça ve ona kaynak olmuş eski edebî lehçeler, 3. Orta Arapça, 4. Yeni (modern) Arapça (Çetin, 1991, s. 282).

Kur'an-ı Kerim, fasih veya fusha olarak adlandırılan ve günümüzde yaygın olarak kullanılan Arapça ile çok benzerdir. Bununla birlikte, Kuzey Afrika, Arap yarımadası ve Şam bölgesi gibi geniş bir bölgede konuşulan Arapçanın ammiyye olarak bilinen farklı bir mahalli lehçesi de vardır. Bununla birlikte, Arapça asırlar boyunca Osmanlı Devleti içinde kalmıştır. Fonolojik ve leksikal olarak bu lehçeler birbirinden farklıdır (Sağ, 2019, s. 19).

Arapça ve Türkçe arasındaki bağların kökeninde Müslümanlık mevcuttur. Türkçe ve Arapça arasındaki sözcük alışverişi, Türkler İslamı Kabul edildikten sonra başlamıştır. Türkler Arapça kelimeleri yazı dillerinde pek fazla kullanmışlardır. Aynı zamanda Araplar da Türkçeden etkilenmişlerdir. Bu tesir yazı diline değil daha fazla konuşma diline yansıtılmıştır. Türkçe yakın ve komşu olduğu toplumların dilleri ile tesir içerisinde olmuştur. En çok bağ kurduğu dillerden birisi de Arapça olduğu bilinmiştir.

Türklerin Arapçayı bu şekilde kullanması, onun ne kadar kabul edildiğini ve iyi öğrendiğini göstermektedir. Türkçe kökenli bazı Arapça kelimelerin (belediye gibi) Arapçadaki mevcut anlamlarının Türkçeden geldiğini gösteren belgeler vardır (Brown, 1996, s. 307).

Türkçede zamanla yaygınlık kazanan bazı sözcükler (örneğin “felaket” gibi), yeniden Arapçaya geçerek Arapça sözlüklerde yer bulmuştur. Bu durum, Türklerin Arapçayı yabancı bir dil olarak görmemeleriyle açıklanabilir. Söz konusu yaklaşım, iki dil arasında karşılıklı etkileşimi teşvik etmiş; hem Türkçenin hem de Arapçanın sözcük dağarcığını zenginleştirmiştir.

Arapçada yer alan Türkçe kökenli sözcükler yalnızca halk arasında konuşulan “ammice” (yerel ağız) düzeyinde değil, aynı zamanda yazılı edebiyat ürünlerinde de gözlemlenmektedir. Modern Arap edebiyatının roman ve öykü türündeki ilk örneklerinden itibaren, günümüze kadar uzanan süreçte birçok Türkçe kökenli sözcük bu metinlerde yazılı biçimiyle yer almıştır. Bu olgu, Türkçe ile Arapça arasındaki tarihsel ve kültürel etkileşimin edebi düzlemdeki yansımalarından biri olarak değerlendirilebilir (Çetin, 1991, s. 282).

Bu bağlamda halkların kültür tanışması ve iletişim kurmasıyla kelime alışverişi başlamıştır. Dolayısıyla bu tesirin lehçeler üzerine görülmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu çerçevede Arapçada bilhassa Irak, Suriye, Libya, Tunus, Sudan, Ürdün, Mısır ve Cezayir gibi lehçelerde kendisini pek çok hissettiren Türkçe sözcük kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu sözcükler bugüne kadar bile farklı Arap lehçeleri çerçevesinde ele alındığında hiç de küçük görülmeyecek bir Türkçe söz varlığını oluşturmaktadır.

Türkçe sözcükler ve diğer dillerden Türkçe aracılığıyla Irak, Suriye, Libya, Tunus, Sudan, Ürdün, Mısır ve Cezayir gibi lehçelerin Arapçasına geçen kelimeler genel bir biçimde Türkçedeki anlamlarını korumuştur. Ancak bir kısım sözcükler zamanla anlam değişikliğine uğramıştır. Şüphesiz ki, geçmişte bu değişikliğe sebep olan dilsel, tarihsel veya sosyal faktörler de vardır. Diğer yandan başka dillerden Türkçe aracılığıyla Arapçaya geçen sözcüklerin bir kısmı Türkçede değişik bir anlam kazandığı dolayısıyla onlar da Türkçeden Arapçaya geçen sözcükler içerisinde ele alınmıştır (Özbek, N.; Hacıbekiroğlu, A., 2020, s. 173).

Arapçaya giren ve kullanılan Türkçe Sözcükler Aşağıdaki Şekillerde Oluşmaktadır:

Abla	أبلة	الأخت الكبيرة
Ağa	آغا	رئيس ، سيد، آغا
Alçak	ألچغ	حقير، سافيل
Aşçı	أشچي	طباخ
Ayran	عيران	شنيئة لبن،
Bacı	باجي	الأخت، شقيقة
Bardak	پرداغ	كأس، كوب ، قح
Biçim	بچم	شكل، أسلوب
Bohça	بقچة	صرة
Burgu	برغي	المسمار اللولبي، خرامة
Çavuş	شاويش / جاويش	رقيب، عريف
Çekiç	چاكوچ	مطرقة
Çekmece	چكمچة	درج
Çizme	چزمة	جرمة ،حذاء طويل
Değirmen	دگرمان	طاحونة
Doğru	دغري	مستقيم، صحيح، كامل
Döşek	دوشگ	فراش
Düğme	دگمة	زر
Eczacı	أزاجي	صيدلي، صيدلاني
Emzik	أمزگ	أنبوب، مصاصة رضيع
Eski	أسكي	قديم
Fincan	فنجان	فنجان
Havlu	خاولي	منشفة ، فوطة
İğne	إگنة	دبوس، إبرة
Kalabalık	قالبالغ	إزدحام

Kapak	قَبْغ	غلاف، غطاء
Kaşık	خاشوگة	ملعقة
Kavurma	قاورمة	لحم مقلي
Kayış	قايش	حزام
Ocak	اوجاغ	موقد، فرن، بيت
Oda	أودة	غرفة
Ordu	أوردو	جيش، المعسكر
Ölçü	أولچي	قياس، ميزان، مقياس
Pabuç	بابوج	حذاء، نعال
Pastırma	پاسطرمة	لحم مجفف، باسطرما
Paşa	باشا	باشا، جنرال
Sac	صاج	صاج
Sağdıç	سردوج	رفيق، عراب، مرافق العريس أو العروس
Sağlam	صغلم	سليم، محكم، متين
Sahteci	سختچي	غشاش
Şaka	شقة	مزاح، فكاهة، نكتة
Takım	تخم	مجموعة، فريق
Tapu	طاپو	سجل عقاري، سند
Teneke	تنكة	صفيحة، تنكة
Usta	أسطة	الصانع، الماهر، بارع
Ütü	أوتي	المكواة
Züğürt	زگرتي	الأعزب، مفلس

3- Türkçe ve Arapça'da Anlamları Farklı Telaffuzları Aynı Olan Sözcüklere Örnekler:

- a. Cinsiyet: "Cinsiyet" sözcüğü, Türkçe ve Arapça'da aynı şekilde telaffuz edilse de anlamları biraz farklıdır. Arapça "uyruğu",

Türkçede "cinsiyeti"nin önüne erkek mi kadın mı yazıldığı anlamına gelir (Korkmaz S. , 2007, s. 1067).

- b. Fen:** Türkçede "fen" terimi, fizik, kimya, matematik ve biyoloji gibi alanları ifade eder. Arapçada "fen" kelimesi sanat anlamına gelir. Araplar, Güzel Sanatlar Fakültesini "Kulliyet'u- 'Funûni'l-Cemîle" olarak adlandırırlar. Arapça, fen fakültesi "Kulliyetu'-Ulûm" olarak adlandırılır (Korkmaz S. , 2007, s. 1067).
- c. Ümmet:** Türkçede Türk milleti, İslam ümmeti, BM (Birleşmiş Millertler) terimi kullanılırken, Arapçada Arap ümmeti الأمة العربية, BM kullanılır (Korkmaz S. , 2007, s. 1065).

Türkçedeki anlamını şu şekilde gösterebiliriz:

"Yüreğimizdeki mukaddes heyecan milletlerin hakları ilan edilinceye kadar devam edecektir... Türk milletinin muhtemel akıbetini... (Adıvar, 2005, s. 19).

1918 yılında, Ziya Gökalp yazdığı Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak isimli ürününde "Türk milletindenim, İslam Ümmetindenim, Avrupa medeniyetindenim" demiştir (Gökalp, 1976, s. 3).

Bu örneklerde de anlaşıldığı gibi, Türkçede "ümmet" sözcüğü tüm Müslümanları kapsarken, Arapçada "ümmet" sözcüğü sadece Arap kelimesinin sıfatı olarak kullanılmaktadır.

- d. Memleket:** Memleket sözcüğü Türkçede daha çok "bir kişinin doğup büyüdüğü yer yurt" anlamına gelirken, Arapça'da "krallık" anlamına gelir, el-Memleketu'l-Arabiyyetu's-Su'ûdiyye ve el-Memleketu'l-Mağribiyyetu's-Şerîfe tamlamalarında görüldüğü gibi onlarca örnek saymak mümkündür (Korkmaz S. , 2007, s. 1067).

4- Türkçe ve Arapça'da Anlamları Aynı Olan Sözcüklere Örnekler:

Acil	عاجل	Hemen yapılması gereken; ivedi, ivedili, evgin, müstacel.
Adalet	عدالة	Eşit davranma, doğruluk, Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme
Adet	عدد	Sayı, rakam
Âdet	عادة	tekrarlanan veya geri gelen şey, Huy, alışkanlık, gelenek
Asalet	أصالة	Soyluluk, orjinallik
Baki	باقي	Kalan, devam eden, kalıcı
Basit	بسيط	Kolay, sade, önemsiz
Batıl	باطل	Asılsız, geçersiz, çürük
Bereket	بركة	artağanlık, bolluk, birikme, bereket, verimlilik
Burç	برج	Kule, hisar, burç
Cahil	جاهل	Bilgisiz, Öğrenim görmemiş, okumamış, bilmemiş
Cami	جامع	Müslümanların ibadet etmek için toplandıkları yer
Cazip	جاذب	Çekici, alımlı
Cesaret	جسارة	Güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulduğu güven; cüret
Ceset	جسد	Beden, ölen insanın vücudu, naaş
Cevap	جواب	yanıt
Çanta	جنطة	Çanta
Çorap	جورب	Çorap
Darbe	ضربة	Darbe, atış, vuruş

Defter	دفتر	Defter
Dehşet	دهشة	Şaşkınlık, hayrat etmek
Delil	دليل	Gösterge, kanıt, yol gösteren klsvuz
Derece	درجة	Basamak, eşik, oran, aşama
Ebedi	أبدي	Ebedi, sonsuz, kalıcılık
Ecdat	أجداد	Dedeler, atalar
Efkar	أفكار	Fikirler, düşünceler
Elveda	الوداع	Vedalaşma, Allah'a ısmarlama
Emel	أمل	Umut, beklenti
Emir	أمر	Ferman, buyruk
Faaliyet	فعالية	Etkinlik
Fakir	فقير	Yoksul
Fark	فرق	Ayırım, fark
Fasih	فصيح	Açık, anlaşılır
Ferah	فرح	Neşe, mutluluk
Fert	فرد	Birey, tek, yalnız
Fikir	فكر	Düşünce, görüş
Gaib	غائب	Görünmeyen,gizli,göz önünde olmayan, yitik, saklı
Galip	غالب	yenen, kazanan, üstün
Garaz	غرض	Hedef, amaç, kasıt
Garip	غريب	Tuhaf, anlaşılması zor, yabancı, zavallı
Gazap	غضب	Kızgınlık, sinirlenme, öfke
Haber	خبر	Bilgi, bilme
Hadis	حديث	Vaka, olay
Hafıza	حافضة	Hafıza, koruyucu, bellek
Hain	خائن	İhanet eden, mayası bozuk

Hakim	حاكم	Yönetici, hakim, yargıç, Egemenliğini yürüten, buyruğunu yürüten, sözünü geçiren
İsrar	اصرار	İsrar, direnme
İftira	افتراء	Uydurma, yalan, bühtan
İhtimal	احتمال	Olasılık
İlim	علم	Bilgi, ilim, bilim
İman	ایمان	dine inanma, inançlı olma
İmkan	امكان	Yapabilirlik, kudret, gücü yetme
Kabiliyet	قابلية	Yetenek, kapasite
Kabir	قبر	Mezar
Kabul	قبول	Onay, izin verme, kabul etme
Kader	قدر	Alın yazısı, yazgı
Kafes	قفص	Kafes, sepet
Kafile	قافلة	Kafile, kervan, aynı yöne giden taşıt veya yolcu topluluğu, konvoy
Levha	لوحة	Tablo, tablet
Lezzet	لذة	Lezzet, tat
Lisan	لسان	Dil
Lokma	لقمة	Lokma, sokum
Maden	معدن	Maden, mineral
Mağdur	مغذور	Zulme uğrayan, kıygın
Mağlup	مغلوب	Yenik, yenilmiş
Makale	مقالة	Makale, yazı
Mana	معنى	Anlam
Nadir	نادر	Çok kıymetli, turfa, seyrek
Nağme	نغمة	Ezgi, Ton, şarkı, melodi
Nakil	نقل	Aktarma, taşıma
Nakit	نقد	Eleştiri, para, nakit, peşin

Nasihah	نصيحة	Öğüt, tavsiye, nasihat
Pantolon	بنطلون	Pantolon
Pijama	بيجامة	Pijama
Rab	رب	Tanrı, rab, sahip
Rağbet	رغبة	Talep, eğilim, arzulama, beğenme
Rahat	راحة	Rahat, soluk alma, ferahlama
Rahmet	رحمة	Esirgeme, şefkat gösterme
Rakam	رقم	Sayı, rakam, numara
Saat	ساعة	Saat, süre, zaman, vakit
Sabah	صباح	Sabah, gün doğumu
Sabır	صبر	Tahammül, sabır, katlanma
Saha	ساحة	Meydan, alan, avlu
Sebeb	سبب	Neden, gerekçe, araç, vasıta
Seccade	سجادة	Seccade, namazlık, namaz halısı
Secde	سجدة	Secde,yere kapanma, yere kapanarak tapınma
Şair	شاعر	Şair, şiir yazan, ozan
Şarap	شراب	İçecek, içki
Şart	شرط	Koşul
Şekil	شكل	Şekil, cins, biçim
Şemsiye	شمسية	Güneşlik
Şeref	شرف	Şeref, onur
Tabip	طبيب	Doktor, hekim
Tahlil	تحليل	Çözümleme, analiz
Takdim	تقديم	Tanıtma, sunum
Tufan	طوفان	Sel, su baskını, şiddetli yağmur
Tüccar	تجار	Tüccar, tecimen, bezirgân
Yakut	ياقوت	Yakut
Yani	يعني	Yani, demektir ki

Yeis	يأس	Umutsuzluk, karamsarlık
Yemin	يمين	Sağ el, yemin, ant
Yetim	يتيم	Yetim, babası ölen
Zafer	ظفر	Zafer, başarı, utku
Zahir	ظاهر	Belli, görünen
Zalim	ظالم	Zalim, haksız, günahkar, zorba
Zayıf	ضعيف	Zayıf, dayanıksız, güçsüz
Ziraat	زراعة	Tarım
Ziyade	زيادة	Artma, artış
Zulüm	ظلم	Karanlık, kıygi, kıyın, haksızlık

5- Türkiye Türkçesinde Bulunan Batı Kökenli Sözcükler

18. yüzyılda Avrupada siyasi ilişkilerin yoğunlaşması, Avrupa dillerinden Türkçeye sözcüklerin girmesini değiştirdi. Osmanlı'nın Batılı anlamda ilk üniversitesi olan Mühendishane-i Bahrî-yi Hümâyün veya Deniz Mühendislik Okulu, 1773 yılında açılır. Sonrası Mühendishane-i Berrî-yi Humâyün, yani Kara Mühendislik Okulu, inşa edilecektir. Bu okullar, Osmanlı'ya batı tekniklerini öğretirken aynı zamanda Türkçeye bazı teknik ve askerî terimler getirir. Fransız devrimi sonrası Avrupa'da meydana gelen değişiklikler ve Rönesans dönemi sanatının bir sonucu olarak, o ülkelerin dilleri ve ulusları da bir şekilde etkilenir (Magrelo, 2011, s. 7).

Türkçeye İngilizceden sözcük girmesi, 1838 yılında İngilizlerle imzalanan Türk-İngiliz ticaret sözleşmesi ve İngiltere ile artan ticari ilişkiler ile başlatmıştır. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, 1923'te kuruldu ve batılı ülkelerle ilişkilerini geliştirdi. 1946'daki İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya sistemi değişti ve Marshall yardımı arttı. NATO üyeliği de dahil olmak üzere Türk-Amerikan ilişkileri hız kazandı. Bu, İngilizcenin Türkçe üzerindeki etkisini artırdı. Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın, bu konuda şunları anlatıyor:

İngiliz-Amerikan kültürünün birçok alanı etkiledi. Müzik, giyim ve beslenme gibi birçok şeyden etkilenmiştir. Bununla birlikte, dildeki etki en

çok dikkat çekiyor. Dilimiz ve diğer ulusal değerlerimiz korunmalıdır (Magrelo, 2011, s. 8).

a- Batı kökenli yabancı sözcüklerin girmesinin önkoşulları

Fransız devriminden sonra Fransa'ya giden Türk gençleri, orada bulunan fikirlerden etkilenmiş ve ülkelerine döndüklerinde bu fikirleri başkalarına yayma ihtiyacı hissettiler. Ayrıca, Fransızca öğrendikleri için Fransızca konuştular.

Tanzimat döneminde Türk aydınlar Fransız sanatını benimsediler ve daha fazla ilgi gösterdiler. O günden beri, özellikle çeviri ile 4974 sözcük Türkçeye gelmiştir. Bugün Türkçede en çok Batı kökenli sözcük Fransızcadan geliyor.

Fransızca sözcükler, müzik, sanat, tıp ve teknoloji ile ilgilidir. Edebiyatta realizm, sürrealizm, romantizm, fütürizm ve lirik; dilde akuzatif, asimilasyon, fonoloji, fonemik ve linguistik gibi kavramları içerir.

1923 yılından sonra kurulan yeni Türkiye, modern ve laik bir devlet kurmak için devlet yönetimini, hukuki ilişkileri, kültürünü ve halk yaşamını değiştirdi. Bu değişim Türkçeye de yansdı ve Türkçe, Batılı kültürlerin baskın etkisi nedeniyle Batı dillerinden öğeler aldı (Magrelo, 2011, s. 8).

b- Türkçede Batı kökenli sözcüklerin benimsenmesinin nedenleri

Halkın Türkçe'ye yeni giren sözcüğü benimsemesinin bazı nedenleri vardır. "Chat, chatleşmek, chat yapmak" gibi sözcükleri, bugün TDK'nın Büyük Türkçe Sözlük'ünde olmasa bile görebiliriz.

TDK, bu terime "sanal sohbet" terimini öneriyor. Bununla birlikte, birçok kişi "chatleşiyorum" yerine "sanal sohbet ediyorum/yapıyorum" diyor. Chat sözcüklerine karşılık olarak "sohbet", "yârenlik", "hoşbeş", "gevezelik", "lâflamak" gibi sözcükler de kullanılabilir. Ancak bunlar da pek tercih edilmez. Çünkü "chat" terimi, insanların aklına internette yapılan sohbeti çağırıştırır. Seçilen sözcüklerin uzunluğu, TDK önerisinin Türkçe konuşanlar arasında çok kabul görmemesinin bir nedeni olabilir. "Çatleşiyorum" yerine "sanal sohbet ediyorum" derken üç sözcük kullanıyoruz (Magrelo, 2011, s. 9).

c- Türkçede Batı Kökenli Sözcüklerin Tarih İçindeki Yeri

11. yüzyılda Doğu Anadolu'ya yerleşme, Bizans İmparatorluğu içinde yaşayan Rum ve Ermenilerden gelen birçok kelimeyi dilimize soktu. Bu nedenle Türk dilinde çoğu göçebe olmayan şey ve kavramın adı var. Bundan sonraki yüzyıllarda, yerleşik yaşam tarzının mimari ve çevre ile ilgili kavramların yanı sıra yeni ortaya çıkan birçok meyve, sebze ve diğer gıda maddesinin adları alındı.

14. yüzyılda Osmanlı Devletinin kurulmasından, Rumeli'ye geçişin sonucunda ve sonraki yüzyıllarda Sırlar, Slavlar, Macarlar, Cermenler ve Romenler ile karşılaştı. Karadeniz ve Akdeniz kıyılarına gelince, Cenevizliler, Venedikliler, Portekizliler ve İspanyollar da karşılaştı. Bu milletler ve kavimlerden Türk diline sözcükler girdi. Ceneviz ve Venediklilerle olan ilişkiler, ticaret ve gemicilikle ilgili birçok sözcüğü İtalyancadan alınmış. Mustafa Nihat Özön tarafından yazılan Türkçe-Yabancı Kelimeler Sözlüğü, 14. yüzyılda yazılmış tarihlerden Düsturname-i Enveri'nde Babus, ban, bergos, Çih (Çek), despot, Elinos, Engürüs, Flori, frank, kadirga, Kedelon (Katalon), liman, martoloz, nef, Rum, Serf (Sırp) tekfur, yovoda, sözcüklerine işaret ediyor. Aşıkpaşade Tarihi'nde ise ban, barçe, çuha, drago Bunlardan başka, Selaniki, Peçevi ve Evliya Çelebi'den örnekler verilmiştir (Turgut, 2009, s. 2-3).

6- Yabancı Sözcüklerin Türkçeye Giriş Sebepleri

a. Toplumun Yeni Bir Varlık ya da Kavramla Karşılaşması

Tiyatro, gazete, piyano, ceket gibi sözcükler Tanzimatla birlikte Türklerin sosyal hayatlarına girerken, batıdan öğrendikleri banka, bono, çek, makroekonomi, mikroekonomi ve diğer yüzlerce kavram da yeni öğrendikleri kavramların isimleridir. Bir toplumda yeni kavram ya da nesne ile karşılaştığında, ismiyle birlikte anılırken, arada karmaşıklıklar meydana gelir. Böylece, Türkçe'de özel marka adları yaygın olarak genel anlamıyla kullanılmaktadır. Örneğin, özellikle kırsal bölgelerde, aslında bir marka olan mintax, yıllarca her bulaşık deterjanının adı olmuştur. Selpak, nescafe gibi sözcükler de aynı şekilde kullanılmıştır (Korkmaz K. , 2019, s. 36).

b- Coğrafi Sebepler

Türkler de ana yurtlarından göç eden bütün milletlerin dillerinde olduğu gibi yeni yerlere yerleşmeleri nedeniyle Türkçeye de birçok yabancı kelime girmiştir. Anadolu'ya gelen Türkler Arap alfabesini kullanarak yazıyorlardı ve Türkçede çok sayıda Arapça ve Farsça sözcük vardı. Ancak on birinci yüzyıldan başlayarak, yeni yerleşim dünyalarında karşılaştıkları nesnelere, bitkiler ve yaşam biçimleriyle ilgili yeni sözcükleri kendi söz varlıklarına eklemeye başlamışlar.

karşılaştıkları yeni dünyalarında yerleri ya da nesnelere adlandırmak için yeni sözcükler bulmakla kalmayıp, aynı zamanda yer ya da nesne isimlerine bağlı şekillerini de kullanmışlardır. Herhangi millet, başarılı olduğu yönde diğer milletlere bir şeyler öğretir ve diğer milletlerin dillerine sadece üstün oldukları konuyla alakalı sözcükler aktarabilir. Fransızlar, yönetim, moda ve mut-fak konularında birden fazla dile sözcük aktarmıştır. Türkler, askerlikle yönetim açısından birçok sözcüğü Arapçaya kazandırmıştır (Korkmaz K. , 2019, s. 37).

c- Sosyal ve Dini Sebepler

Türkler, yeni dil ve dinin kurallarını öğrendiklerinde Farsça yoluyla Arap kültürüyle de tanışmış ve etkileşim içine girmiştir. Din ile beraber bilim ve edebiyat alanlarında bu güçlü kültürden etkilenmişlerdir. Türkler yer ve zamanına göre, etkilendiklerini de geçip çağa damgasını vurmaya başladılar. Bununla birlikte, tarihi hadiselerle bakıldığında, Türkçenin göz ardı edildiği ve Arapçanın bilim dili olduğu ve Farsçanın edebiyat dili olduğu görülmektedir. Doğal olarak, özetlenen bu olaylar yumağında yeni karşılaşılan kavramlar ve olayların isimleri genellikle olduğu gibi Türkçeye çevrilmiş ve hızla kullanılmıştır. Bu hızlı değişiklik nedeniyle Türkler kendi dillerini unutmuş ve hatta sözcüklerini unutmuşlardır. Bunu desteklemek için çok sayıda örnek vardır (Korkmaz K. , 2019, s. 37).

SONUÇ

Türk dilleri ya da Türk lehçeleri genel itibariyle bazı dillerin etkisi altında kalmışlardır. Bu etkileşimin sebeplerinden hem kültürel hem dillerin kelime zenginliğinden dolayı olabilir hem de Türk milletinin diğer milletlerle bir arada yaşayarak ve akrabalık bağına oluşturarak dillerinden bir etkilenme söz konusu olabilir. Selçuklular döneminden bu yana Türkçe'ye pek çok Arapça ve Farsça gibi dillerinden kelime girmiştir. O dönemde İslamiyetin etkisi ve Kuran-ı Kerim'in Arapça olması Türkler

tarafından ilgi odağı olmuş ve daha sonra Arapça'dan kelimeler almaya başlamışlar.

Arapça ve Farsça'nın etkisi sadece Selçuklular döneminde değil, aynı zaman Osmanlı döneminde de devam etmiştir. O dönemde medreselerde Arapça ve sarayda ise Farsça dilini kullanmayı tercih etmişlerdir. Ayrıca hem Arapça hem Farsça bir edebiyat dili olarak dönemin en önemli edebiyatçıların eserlerinde ve divanlarında etkileri görünür ve aruz vezniyle nice derin anlamlı şiirleri kaleme almışlardır. Türkçe'nin tarihi süreçler içerisinde Arapça ve Farsça ile iç içe yaşayarak etkileşimini ve halk arasında kullanımını şimdiye kadar sürdürmüştür.

Modern Türkçe'ye gelince, her ne kadar bazı şairler “**Saf Türkçe**” yani Türkçeyi yabancı kelimelerden arındırarak arı duru bir Türkçe kullanımını savunmuş olsa da bunun yapılması kimi zaman mümkün olmamıştır. Çünkü artık Arapça ve Farsça dili Türkçeyle iç içe girmiş ve Türkçe bunlardan oldukça çok etkilenmiş ve bu şekilde kelimeler almıştır. Aynı zamanda Modern Türkiye Türkçesi, Fransızca ve İngilizce gibi dillerden de etkilenmiştir. Aslında Türkçe'nin batı dillerden çok daha fazla etkilenmesi Osmanlı Devleti yıkıldıktan sonra olmuştur. Muasırlaşma ya da Batılılaşma düşüncesini savunarak batıdan pek çok kelime almışlardır.

Türkçede, Yabancı kelimelerle bitişik kullanılan Türkçe kelimeler bulunmaktadır:

- **Arapça + Türkçe:** *fethetmek (feth+etmek), hâliyle (hal+-iyle).*
- **Türkçe + Arapça:** *Başhekim (baş+hekim), başmühendis (baş+mühendis).*

Türkçede, Arapça ve Farsça kelimelerin yanyana gelmesiyle kullanılan birleşik kelimeler:

- **Arapça + Farsça:** *gafilane (gafil+-ane), gariban (garib+-an), gayretkeş (gayret+-keş), gazelhan (gazel+han).*
- **Farsça + Arapça:** *bertaraf (ber+taraf), çardak (çār + tāk), bîhaber (bî-haber).*

Kaynakça

Adıvar, H. E. (2005). *Türk'ün Ateşle İmtihani*. İstanbul: Atlas Yayınları.

- Batur, Z; Özçelik, M. (2019). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimde Aktif Kelime Hazinesinin Geliştirilmesi. *Gelecek Vizyonlar Dergisi*, 2, 3.
- Brown, L. C. (1996). *The Ottoman Imprint on The Balkans and The Middle East*. New York: Columbia University Press.
- Çetin, N. M. (1991). *İslam Ansiklopedisi*. 2025 tarihinde <https://islamansiklopedisi.org.tr/arak#2> adresinden alındı
- Doomkamp, C. (1974). *Geomorphology in environmental management*.
- Dursunoğlu, H. (2014). Türkiye Türkçesindeki Arapça Sözcükler Ve Bu Sözcüklerdeki Ses Olayları. *Turkish Studies*, 9(9), 145-155.
- Gökalp, Z. (1976). *Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Korkmaz, K. (2019). *Türkçe Ders Kitabında Geçen Türkçe Ve Yabancı Kökenli Kelimelerin Öğrenciler Tarafından Bilinme Düzeyi Üzerine Bir Araştırma: Karadeniz Ereğli Örneği*. Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Korkmaz, S. (2007). Türkçe ve Arapçada Teelaffuzları Aynı, Anlamları Farklılaşmış Bazı Sözler Üzerine Bir Araştırma. (s. 1063). Ankara: ICANAS 38. International Congress of Asian and North African Studies.
- Magrelo, İ. (2011). Türkçede Batı Kökenli Yabancı Sözcükler. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Kongresi*, 1(1), 7.
- Özbek, N.; Hacıbekiroğlu, A. (2020). “Irak Arapçasına Geçen Ve Anlam Kaymasına Uğrayan Bazı Türkçe Kelimeler”. *Journal of Analytic Divinity*, 4(1), 173.
- Polat, İ. E. (2018). Başka Dilde Yaşamak: Arap Dilinde Yaşayan Türkçe Kelime ve Yapılar. *Dil Araştırmaları*, 12(22), 119.
- Sağ, Z. (2019). *Farsça Üzerinden Türkçeye Alıntılanmış Arapça Menşeli Kelimeler*. İstanbul: Medeniyet Üniversitesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Sevdi, A. (2023). Arapçanın Dünya Dilleri Arasındaki Statüsü ve Onu Güçlü Kılan Etkenler Üzerine Bazı Mülâhazalar. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 674.

Turgut, E. (2009). *Türk Dilindeki Fransızca Kelimeler*. Edirne: Trakya Üniversitesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).